

Italo Calvino o la lleugeresa

LITERATURA. Es publica per primera vegada en català *Els amors difícils*, un llibre de contes d'Italo Calvino, que va ser un escriptor molt dotat a més d'assagista i editor.

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Italo Calvino, nascut per casualitat a l'Havana el 1923 i mort en plenes facultats literàries a Siena el 1985, ha perdut gran part de la presència mediàtica i bibliogràfica que tenia quan era viu. Aquesta desaparició no es pot atribuir només a la seva mort. Avui dia, els autors europeus amb prou feines són coneguts d'un país a l'altre si no és que publiquen novel·les de quiosc o cultiven l'escàndol de manera sistemàtica. I sap greu, en general i en el cas de Calvino en particular, perquè no solament va ser un escriptor molt dotat, sinó que també va contribuir a il·luminar el seu temps –que és el nostre– com a assagista i com a editor.

Recordo el primer text que vaig llegir d'Italo Calvino. Va ser un conte titulat *Irma* que va publicar una de les millors revistes que han existit en català, *El Món*, l'agost de 1985 (puc garantir aquesta precisió perquè encara en conservo el retall). El conte explica l'experiència d'un narrador innominat, que busca en Irma el record de Dirce, i que intueix que només trobarà l'Irma de debò quan ella sigui tan

sols un record que ell buscarà en una altra dona. És un conte breu i rodó, que posa els gestos quotidians al servei d'una reflexió que posseeix la bellesa de la simetria.

Ficció geomètrica. No són gaire diferents els contes d'*Els amors difícils*, que acaba de publicar Edicions 62. La primera part, que té el mateix títol que el llibre, està composta per una dotzena de relats d'entre deu i vint pàgines. Italo Calvino parteix d'un fet no gaire allunyat de la quotidianitat i el desenvolupa en una direcció imprevisible però no pas inversemblant, ni tan sols forçada: una dona que perd el biquini quan es banya a la platja, un home que passa la nit en un tren

per reunir-se amb la seva estimada, una vídua i un soldat que comparteixen un temps preciós, un miop que descobreix la riquesa de la realitat quan decideix portar ulleres, el marit i la muller que treballen en torns oposats i no tenen temps de veure's, la companyonia entre el lladre i el policia. L'acció es desenvolupa sense pressa ni toms melodramàtics, d'una manera precisa i detallada, a tall de destí inapel·lable i tanmateix ben corrent. Al costat d'aquestes històries n'hi ha d'altres que responen a un esquema geomètric, i que permeten interpretacions metafòriques, potser epistemològiques. És el cas del fotògraf que aspira a reproduir la realitat i, doncs, comença fotografiant el

que veu, després retrata absències i fa cada vegada més fotografies fins que acaba fotografiant les imatges que ha pres. O bé és el cas de les hipòtesis que formula l'automobilista que es dirigeix a tota velocitat cap a la seva enamorada sense estar segur de si ella condueix en direcció a ell, ni tampoc de si el seu rival participa en aquesta cursa frenètica, plena de possibilitats, que tan sols té lloc en el seu cap.

La segona part del llibre, titulada *La vida difícil*, està formada per dos relats més llargs, al caire de la novel·la curta: *La formiga argentina* i *El núvol de smog*. En contrast amb els contes d'*Els amors difícils*, que mostren personatges confiats i lluminosos, aquests exploren la part fosca de la quotidianitat, el que Calvino anomena «el mal de viure». La invasió de formigues i l'increment



textportraits

en la contaminació suggereixen que ni la naturalesa ni l'home poden garantir una certa proporció ni una mínima base per construir-hi una vida joiosa. Focalitzats en personatges esquerps, aparentment menys preocupats del que haurien d'estar, aquests dos relats recorden l'opacitat narrativa de Kafka. Si aquestes històries ens inquieten no és pas perquè siguin fantàstiques, sinó al contrari, perquè són realistes. Tant l'amor com la vida són difícils, ve a dir l'autor, però en el cas de l'amor les dificultats tenen una compensació. En els contes de la primera part, a l'alegria del lector s'hi afegeix l'alegria dels personatges. En totes dues, el que celebrem de Calvino és la congelació de detalls quotidians i significatius, la sintaxi elaborada sense caure en l'artifici, la trama resolta de manera mil·limètrica i tanmateix natural.

Aparegudes ara fa vint-i-cinc anys, hi va haver un moment en què era rar l'acte literari on no se citessin les *Sis propostes per al pròxim mil·lenni*, el cicle de conferències que Calvino preparava per pronunciar a la Universitat de Harvard i que no va tenir temps de completar. En aquelles conferències, publicades en català amb el títol de *Lliçons americanes*, Calvino proposava les característiques d'una poètica que es manté vigent: lleugeresa, rapidesa, exactitud, visibilitat, multiplicitat i consistència. Com no podia ser d'altra manera, ell aplicava aquestes característiques tant a les conferències com a la seva obra de ficció, fins i tot en uns relats com els que estem comentant, escrits als anys cinquanta, tot just quan el neorealisme de postguerra començava a anar de baixa. Ja en aquella època, Calvino sabia escriure contes lleugers, amables, gràcils, amarats d'un humor subtil, on es confonen l'estil i la manera de veure el món. «La literatura com a funció existencial», va escriure en una de les conferències, «la recerca de la lleugeresa com a reacció al pes de viure.» La lleugeresa és present al llarg de cada conte, però s'intensifica en l'últim paràgraf, com si el conte fos un avió que va agafant velocitat i que s'enlaira quan la pista és a punt d'acabar: el *tràveling* final de *L'aventura d'un poeta*,

la punxada de dolor que produeix el sol a *L'aventura d'un empleat*.

El que m'agrada de Calvino és l'equilibri que sap trobar entre la creació i la reflexió, entre la ficció i el pensament. A *L'aventura d'un lector*

En contrast amb els contes d'*Els amors difícils*, que mostren personatges confiats i lluminosos, els dos relats finals exploren la part fosca de la quotidianitat, el que Calvino anomena «el mal de viure». La invasió de formigues i l'increment en la contaminació suggereixen que ni la naturalesa ni l'home poden garantir una certa proporció ni una mínima base per construir-hi una vida joiosa 

posa en contacte un lector compulsiu i una dona que busca companyia. Finalment, ens adonem que per molt que ell llegeixi novel·les, no sap llegir mirades.

Commemoració. Però el que més m'ha fascinat d'*Els amors difícils* és que un autor desaparegut fa gairebé trenta anys escrivís un conte que ens ajuda a entendre fenòmens com Flickr, Instagram, Pinterest o Lomography. Títulat *L'aventura d'un fotògraf*, conté aportacions que gairebé mereixen el nom de profecies. Veiem-ne una: «Heu entrat en el terreny de qui pensa que tot el que no es fotografia està perdut, que és com si no hagués existit, i que per viure veritablement cal fotografiar tot el que es pot, i per fotografiar tot el que es pot cal viure en un món el més fotografiable possible, o

bé considerar fotografiable qualsevol moment de la pròpia vida. La primera via condueix a l'estúpida, la segona, a la bogeria». I, uns paràgrafs després: «La realitat fotografiada adquireix de seguida un caràcter nostàlgic, de joia que desapareix sota el recer del temps, un caràcter commemoratiu, encara que sigui una foto d'abans-d'ahir. I la vida que viu per fotografiar-la és des d'un bon principi commemoració d'ella mateixa». Repetim-ho: lleugeresa, rapidesa, exactitud, visibilitat, multiplicitat i consistència, més que en moltes obres que s'escriuran demà aspirant a ser rabiosament actuals.

Italo Calvino va treballar molts anys a l'editorial Einaudi. L'any 1970, amb motiu de la reedició de *Gli amori difficili*, es va incloure en el llibre una introducció biobliogràfica anònima, escrita per ell mateix, que Edicions 62 ha tingut l'encert d'incloure en aquesta edició. D'aquesta manera ens assabentem de la participació de Calvino en la lluita dels partisans, dels estudis a Torí, de la tesi sobre Joseph Conrad, de les relacions amb el Partit Comunista (que va abandonar el 1957). Així mateix, es contextualitzen obres com *El vescomte migpartit* o *El baró rampant*, però no la seva obra més coneguda, que encara no havia aparegut. Ens referim a *Si una nit d'hivern un viatger*, una de les poques novel·les que s'interna decididament en la metaliteratura sense liquidar la trama ni l'estil.

Hem hagut d'esperar fins al 2014 per veure publicats aquests contes, que no havíem pogut llegir fins ara en català. Josep Maria Castellet, que va conèixer personalment Calvino en els premis Formentor i que en va ser un gran impulsor, va morir pocs dies abans que el llibre sortís d'impremta. ■



RELATS

Italo CALVINO
Els amors difícils

Traducció de Teresa Muñoz Lloret
Barcelona: Edicions 62, 2014, 288 pp.
18,50 €